नेपाल राजपत्र

भाग ४

श्री ५ को सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड २९] काठमाडौं, साउन ७ गते २०३६ साल [अतिरिक्ताङ्क २४ (क)

श्री ५ महाराजाधिराजका प्रमुख सचिवालय
राजदरबारको
सूचना

श्री ५ महाराजाधिराजका हजूरमा विद्यार्थी हडताल सम्बन्धमा गठन भएको शाही आयोगले २०३६ साल श्रावण १ गतेका दिन चढाएको प्रतिवेदनको सारांश सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः–

श्री ५ महाराजाधिराज सरकारबाट विद्यार्थी हडतालको प्रकृति, प्रक्रिया र यस सिलसिलामा विभिन्न ठाउँमा घटेका घटनाहरूको निष्पक्ष जाँच गरी त्यसको समाधानको निमित्त मौसूफ सरकारमा सुझावसहित प्रतिवेदन चढाउन गठन भएको शाही आयोगले सार्वजनिक बिदाहरूसमेत गरी ०३६।१।२१ देखि ०३६।३।३२ गतेसम्म जम्मा ७४ दिनमा ६९६ घण्टा आयोगले काम गरी प्रतिवेदन तयार पाऱ्यो ।

विद्यार्थी हडतालको सिलसिलामा विभिन्न मिति र स्थानमा घटेका घटनाहरूको जाँचबुझ गर्न आयोगबाट विभिन्न टोलीहरू घटनास्थलमा नै गई तथ्यपूर्ण जानकारी हासिल गरेको बेहोराको सारांश देहायमा लेखिएबमोजिम छः–

लैनचौरको ०३५।१२।२४ को घटना

पाकिस्तानका भूतपूर्व प्रधानमन्त्री जुल्फिकर अली भुट्टोलाई मृत्युदण्ड दिएको विरोधमा पाकिस्तानी [illegible] विरोधपत्र दिन जान [illegible] विद्यार्थीहरूको जुलूस [illegible]

रूपको नभएकोले लैनचौरमा प्रहरीद्वारा तितर वितर गराउन लगाइएको उचित देखिएन । विरोधपत्र लिनु नलिनु नियोगको इच्छाधीनको कुरा हो । लिन इन्कार गरेमा कुनै प्रकारको हुल हुज्जत हुन नदिने कुरामासम्म प्रशासनले सतर्क रहनु पर्ने कुरा थियो ।

०३६।१।४ मा रा. रा. क्याम्पस जनकपुरको घटना

यस घटनामा विद्यार्थी विद्यार्थीतर्फबाट कुटपिट शुरू भएको देखिन आएको छ यस घटनामा एउटा विद्यार्थी खुकुरीको प्रहारबाट घाइते भएको र अरू केही विद्यार्थीहरूलाई अरू किसिमबाट चोट पटक लागेको देखिन्छ । तर कसैको मृत्यु भएको देखिएन ।

प्रहरी तर्फबाट लाठी आदि चलाएको र हस्तक्षेप गरेको देखिन आएन । प्रशासन र प्रहरीहरूले सम्झाउने बुझाउने र घाइतेलाई उपचारको लागि अस्पताल पुऱ्याउने कार्य गरेको देखिन्छ ।

०३६।१।१० को अस्कल छात्रावासको घटना

अस्कल छात्रावासको कम्पाउण्डमा भएको विद्यार्थीहरूको सभाबाट शान्ति भङ्ग हुने भन्ने कुराको कुनै आधार नदेखिएकोले सो सभालाई प्रहरीद्वारा तितर वितर गराइएको मनासिब देखिएन ।

विद्यार्थीहरू र प्रहरी दुवै एक अर्काको आचरणबाट उत्तेजित भई शुरू भएको घटना क्रमलाई हेर्दा पछि थप प्रहरी आएपछि फेरि लाठी चार्ज गरेको र छात्रावास भवनभित्र प्रवेश गरी प्रहरीद्वारा गरिएको कारवाईको औचित्य देखिएन । यस घटनामा कसैको मृत्यु भएको र छात्रावास भवनको माथिका तल्लाहरूबाट विद्यार्थीहरूलाई प्रहरीद्वारा तल फालियो भन्ने कुरा पुष्टि हुन आएन । केही विद्यार्थीहरू र प्रहरी पनि घाइते भएको र चोट पटक लागेको भन्ने देखिन आएको छ ।

०३६।१।११ को पृथ्वीनारायण क्याम्पस पुरुष छात्रावासको घटना

केही विद्यार्थी बाहिरबाट आई छात्रावासभित्र प्रवेश गरी त्यहाँका केही विद्यार्थी-हरूलाई कुटपिट गर्न लाग्दा दुवै तर्फबाट कुटपिट हुन गई केही विद्यार्थीहरूलाई चोट लागेको र अस्पतालमा उपचार गराइएको देखियो । यस घटनामा प्रशासनको हात भएको भन्ने कुराको प्रमाणित आधार देखिएन ।

०३६।१।१२ को गण्डकी अञ्चल अस्पतालको घटना

अघिल्लो दिन पृथ्वीनारायण क्याम्पसमा विद्यार्थी विद्यार्थीको बीच भएको कुटपिट-बाट घाइते भएका विद्यार्थीहरू उक्त अस्पतालमा [illegible] सर्वाधिकार सुरक्षित यो मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

पुग्दा अस्पतालभित्र प्रवेश गर्न रोकिएबाट केही विद्यार्थी उत्तेजित भई प्रहरीमाथि इँटा ढुङ्गाले प्रहार गर्न थालेपछि लाठिचार्ज र अश्रुग्यासको प्रयोग गरी प्रहरीद्वारा जुलूसलाई तितर बितर गरेको कार्य त्यस ठाउँको परिस्थिति समेतलाई विचार गर्दा उचित देखिन्छ।

०३६।१।१२ को महेन्द्र पुलको घटना

गण्डकी अस्पतालमा प्रहरीद्वारा तितर बितर गराइएका र विद्यार्थीको जुलूस महेन्द्र पुल पुग्दा त्यहाँ अन्य जन-समूह पनि भेला भएका देखियो। उक्त जुलूसका व्यक्ति र भेला भएका जन-समूहबाट शान्ति भङ्ग हुन सक्ने कुनै कार्य गरेको र गर्न लागेको भन्ने कुनै आधार नहुँदा प्रहरीद्वारा त्यसलाई तितर बितर गर्न लगाइएको उचित देखिएन।

०३६।१।१३ को हेटौंडाको घटना

भूटनदेवी व्यावसायिक माध्यमिक विद्यालयको चौरमा विद्यार्थीहरूलाई प्र. जि. अ. ले पेस्तोल देखाई गोली हान्ने धम्की दिएको कार्यको औचित्य देखिएन।

०३६।१।१४ को हेटौंडाको घटना

वैशाख १४ गते हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्रतर्फ जान लागेको विद्यार्थीहरूको जुलूसबाट त्यहाँ तोडफोड गरिने भन्ने कुराको आधार नभएको र उक्त जुलूस जान लाग्दा उत्तेजनात्मक नभएको अवस्था कर्राको पुलमा प्रहरीद्वारा उक्त जुलूसलाई रोक्नु भनी गरिएको आदेश मनासिब देखिएन। प्रहरीद्वारा दमकलको फोहराबाट पानी फाली जुलूसलाई रोक्न लाग्दा जुलूसका केही व्यक्तिहरूले प्रहरीमाथि इँटा ढुङ्गाको प्रहार गरेबाट प्रहरीहरू धेरैलाई चोट लाग्न गएको देखिंदा सो अवस्था जुलूसलाई तितर बितर गर्न र प्रहरीहरूकै ज्यान बचाउन रिभल्वरबाट गोली चलाएको र ब्लैंक फायर समेत गरेको बेमनासिब भन्न सकिने अवस्था देखिएन। यस घटनामा १ जनाको खुट्टामा गोली लागी घाइते भएको र अरू केही व्यक्तिलाई अरू किसिमबाट चोट लागेको देखिन्छ। हेटौंडा औद्योगिक क्षेत्रमा पुगी त्यहाँका मजदूरहरूलाई समेत सामेल गरी विद्यार्थीका जुलूसले पछि हेटौंडा बजारमा आई बैङ्कको गार्डको बन्दूक भाँच्ने, प्रहरी पोष्टहरू भत्काउने र इन्स्पेक्टर कार्यालयमा इँटा ढुङ्गा प्रहार गरी तोडफोडजस्ता कार्य गरेकोबाट सरकारी सम्पत्ति बचाउन प्रहरीद्वारा ब्लैङ्क फायर गरिएको पनि मनासिब देखियो।

०३६।१।१५ को हेटौंडाको घटना

वैशाख १४ गतेदेखि बाटोमा अवरोधहरू खडा गरी यातायात रोकिन गएकोमा प्रहरीका मद्दतबाट सो अवरोध हटाई यातायात खुलाउने कार्य १५ गते बिहानदेखि शुरू गरिएको रहेछ हेटौंडा बजारमा सो दिन बिहानैदेखि जन-समूह भेला भएका थिए तर उक्त जन-समूहले कुनै उत्तेजनात्मक कार्य गरेको थिएन। यत्तिकैमा एउटा प्रहरीको जीप त्यहाँ बजारनिर आएर रोकियो। सो जीपमा अघिल्लो दिन गोली चलाउने र लाठी चार्ज गर्ने केही प्रहरी पनि रहेछन्। भीडले उनीहरू [illegible]

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

प्रहरीबाट सो हुन नदिन लाठी चार्ज भएछ । तर भीडले इँटा ढुङ्गा बर्साउन छाडेनन् र टियरग्यास प्रयोग गर्दा घरको कौशीहरूबाट प्रहरीमाथि इँटा ढुङ्गाको प्रहार भइनै राखेछ । प्रहरीद्वारा ब्लैङ्क फायर गर्दा पनि शान्त नभएको र इँटा ढुङ्गाको प्रहारबाट प्रहरीहरू धेरैलाई चोट पटक लागेछ । यस्तो अवस्था शान्ति कायम गर्न गोली चलाइएछ । स्थितिको गाम्भिर्यलाई हेर्दा सो गोली चलाएको बेमनासिब भन्न सकिंदैन । बयान र प्रतिवेदन सकिएपछि उक्त घटनामा तीन जनाको मृत्यु र ८ जनालाई गोलीको चोट लागेको भन्ने देखिन आएबाट मृतक तीन भएको कुरा सार्वजनिक रूपमा प्रकाशित गरी थप जानकारी दिन आह्वान गरिएकोमा बढी संख्या भएको भन्न कोही नआएपछि जन-प्रतिनिधिहरू र प्रधान पञ्च समेतको बैठकमा सो थप जानकारी दिनेलाई पुरस्कार समेत दिने भनिएको थियो । त्यसपछि पनि कोही सूचना दिन नआएकोबाट तीनजनाभन्दा बढा मरेको नदेखिएको ।

वैशाख १६, १७ गते कलैयाको घटना

०३६ साल वैशाख १६ गते निस्केको विद्यार्थीहरूको जुलुसले शुरूदेखि नै ध्वंसात्मक रूप लिएर जीप बसको शीशा र अदालत, जि. पं. भवनहरूको शीशा समेत फुटाएका र त्यसको कार्यवाही नगर्न अनुरोध गर्दा पनि नमानी वाणिज्य बैङ्कतर्फ बढेकोले प्र. जि. अ. को आदेशले लाठी चार्ज गरी विद्यार्थीहरूलाई तितर बितर गरेको मुनासिब देखिन्छ ।

ऐ १७ गते हाटको दिन भए तापनि विद्यार्थीहरूले बन्द गराएका दुकानलाई खोल्ने क्रममा प्रशासनले राजीखुशी गराई काम गराउनको बदलामा रिस जोसको वादविवादमा उल्झी प्रहरीद्वारा लाठी प्रहार गराएको मुनासिब देखिएन । तर घटनाक्रममा जनताले प्र. जि. अ. समेतलाई इँटाले हानेको जि.पं. को शीशा फुटाएको अवस्थामा भीडलाई तितर बितर गर्न ब्लैङ्क फायर गरेको मुनासिब देखिन्छ ।

यस घटनामा मृतकका परिवार, घाइते हुने, आर्थिक क्षेती हुनेलाई श्री ५ महाराजाधिराजको निगाहबाट सान्त्वना स्वरूप केही रकम बक्सन पनि आयोगले सुझाव चढाएको छ ।

यस प्रतिवेदन अनुसार गर्नु पर्ने कारवाई गर्न गराउन मौसूफ सरकारबाट प्रधान-मन्त्रीलाई हुकुम बक्सेको छ ।

हुकुम बक्से बमोजिम,
रञ्जनराज खनाल
श्री ५ महाराजाधिराजका सचिव

श्री ५ को सरकारको मुद्रण विभाग, सिंहदरबारमा मुद्रित
आधिकारिक रूपमा प्रकाशित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।